

E kérelem benyújtása azonban az ítélet végrehajtását fel nem függesztheti. (U. o. 106. §.)

Az imént említett folyamodások mindig azon első folyamodási pénzügyi törvényszéknél nyújtandók be, mely az ügyben határozott. E törvényszék tartozik a folyamodást hivatalból visszautasítani, ha a 45 napi határidő már lejárt. Ellenben az idejében beadott folyamodványt indokolt vélemény kíséretében a pénzügyminiszterhez, a pénzügyminiszter pedig végelhatározás végett ö Felsegéhez felterjeszti. (U. o. 107. §.)

6. A pénzügyi törvényszékek ítéleteinek végrehajtása az 1868: XXI. tcz. 73. §-ából indulva, a törvényhatóságoknak tétetik felelősség terhével járó kötelességévé. E kötelesség elhanyagolása, elmulasztása vagy megtagadása az azt okozó ellen az állam részére kártérítési keresetet von maga után (74. §.) a 77. és 78. §§-ok szerint kitudandó felelősség kötelezettek ellen a 79. §. szerint a kártérítési kereset a kincstári ügyészség által az illető kerületi tábla előtt indittatik meg, a felebbezés a királyi táblához történik.

A kerületi tábláknak imént említett illetőségét azonban az új polgári törvénykezési rendtartás szerint, miután a kerületi táblák megszűnnek, igénybe venni nem lehetvén, e tekintetben új intézkedés vált szükségessé.

7. Ha a végrehajtás vagyonihiány miatt sikerre nem vezet, a bírságnak, pénzbüntetésnek fogsággá leendő átváltoztatása válik szükségessé. Ennek meghatározása és foganatosítása végett az összes ügyiratok a büntető hatalommal felruházott törvényszékekhez átteendők.

Itt azonban két kérdés merül fel: a) melyik törvényszéké az illetőség: vajon azé, ki a vádlott személyére nézve, vagy a tény elkövetésének helyére, vagy az ítéletet hozta pénzügyi törvényszék helyére való tekintettel illetékes lehetne; és b) vajon mi szolgálанд zsinór mértékül a gyakran roppant összegeknek a fogság tartamában leendő kifejezése vagy is a fogság meddig tartásának meghatározása körül. — E kérdésekre a tényleg fenálló gyakorlati szabályok, illetőleg eljárás felel; ez pedig alapul az 1855. október 15-ki igazság- és pénzügyminiszteri rendeleten, (országos kormánylap 1855. 187. sz.) s illetőleg az 1863. jul. 2-ki 10,356. sz. udv. rendeleten (I. „Függelék“ az ideigl. törvk. szabályokhoz I. folyam II. füzet LXVII. sz.) melyre az szolgáltatott alkalmat, hogy az illető bíróságok a fogság tartamát minden tekintet és arány nélkül a kiszabott pénz-bírság magasságára szokták meghatározni; minélfogva kötelességükké tétetett, hogy magukat az 1855. október 10-ki mint tisztán jövedéki és nem bünvádi kihágásokat tárgyazó, s ennélfogva a visszaállított magyar büntető törvények által hatályon kívül nem helyezett rendelethez tartsák; és a büntetés tartamának meghatározásánál az érintett rendeletben megállapított elveket vegyék alkalmazásba. — Ehhez képest:

Az a) pontot illetőleg: a jövedéki áthágás miatt szabott bírságnak fogságbüntetéssé változtatása, ha a törvény szerint ilyes átváltoztatás esete áll be, azon első folyamodási törvényszéket illeti, melynek kerületében van azon pénzügyi törvényszék székhelye, a mely első bíróságilag ítélt azon jövedéki kihágás fölött, mely miatt az átváltoztatandó bírság szabott. (1855. oct. 10. rend. 1. §.)

A b) pontot illetőleg: vagy is a fogság tartamának kiszabása körül szem előtt tartandó tekintetekre nézve az elítéltnek állása, keresete, és személyi minősége azon elv megtartása mellett veendő figyelembe: hogy a büntetés azon mérv szerint szabassék ki, mely a megbüntettre nézve érzékeny ugyan: de annak nagyobb terjedelmű roszat nem okoz, mint a mely a törvény világos

czélatának megfelel. A büntetés végrehajtásából az elítéltnek családjára származható következmények is megfontolandók. (U. o. 2. §.)

Ezen tekintetek alkalmazása mellett, e részben általában azon arány tartandó szem előtt, hogy kétszáz forintiglani bírság helyett egy naptól egy hónapiglani fogság; kétszáztól hatszáz forintiglani bírság helyett egytől három hónapiglani fogság; hatszáztól ezer ötszázforintiglani bírság helyett háromtól hat hónapiglani fogság; ezerötszáztól háromezer forintiglani bírság helyett hat hónaptól egy éviglani fogság; háromezertől hatezer forintiglani bírság helyett egy évtől két éviglani fogság; végre hatezer forinton fölüli bírságösszegek helyett kettőtől három éviglani fogság szabandó. (U. o. 3. §.)

A bírság rendszerint csak egyszerű fogsággá változtatandó át. Szigoru fogságnak, vagy az egyszerű avagy szigoru fogság súlyosbitásának a bírságnak fogsággá változtatásánál azon esetben van helye, midőn a fogság büntetés megrövidítésének föltételei léteznek. (U. o. 4. §.)

Ha a fogság hosszú tartama által a kihágónak, vagy családjának rendes jogszerű keresete romlásra jutna: úgy a tartam megrövidítendő; azonban súlyosbitandó, vagy az egyszerű fogság szigoruvá átváltoztatandó. A fogságbüntetés ez esetben a meghatározott büntetés tartamának legcsekélyebb mérvén alól is, de az általában kiszabott huszonnégy órai legrövidebb tartamon alul soha sem szállíthatatik le. (U. o. 5. §.)

A fogságbüntetés rendszerint annak egész kiszabott tartamán keresztül félbenschakasztás nélkül hajtandó végre.

Ha azonban az elítéltnek vagy családjának rendes jogszerű keresete romlásra jutna, s ha a büntetés csupán egyszerű fogságból áll: a végrehajtás több szakaszokban történhetik. De az egyes szakaszok között legfőlebb tízennégy napnál hosszabb időköz nem hagyathatik. (U. o. 7. 8. §.)

Az előadottakban veszi a tisztelt olvasó ideiglenes pénzügyi törvénykezési rendszerünknek az idézett forrásokból összeállított vázlatát, mely sem többre sem kevesebbre nem czéloz, mint a jelen állapotoknak egybeállított rövidleges ismertetését nyújtani; egyszersmind azonban némi érdeket is gerjeszteni azon intézmény iránt, mely mint a szomorú múltból reánk súlyosodott bajaink talán legérezhetőbbike minden oldalról orvoslásért kiált. Az orvoslási módoknak és szereknek jó megválasztásától és alkalmazásától lehetvén csak reményleni, hogy e baj is fokonkint kisebb, és végre a lehető legkisebb mérvre leszállítható leendő. Egy új tér nyílt tehát úgy az elmélet, mint a gyakorlat emberének, hogy eszméivel és tapasztalataival ezen annyira fontos tárgynak megkezdett fejtegetéseit folytatva, a törvényhozást ezen ügynek az 1868. XXI. t. cz. 108. §-ában kilátásba helyezett végleges szabályozása nehéz feladatának megoldásában támogatva, egyszersmind a tudománynak is üdvös szolgálatokat tehessen. Dr. SUHAYDA JÁNOS.

A büntetés-rendszerről általában, és különösen a halálbüntetésről Poroszországban *)

A büntetőtörvénykönyvnek feladata: a büntethető cselekvényeket körülírni, s az azok elleni büntetéseket meghatározni.

A jogosság követelménye, hogy minden büntetés a büntett nagyságának fokozatához mért legyen.

*) Kivonata az 1869. márcz. 1-jén a m. tud. akademiában tartott felolvasásomnak. Cs.

A büntett nagyságának fokozata tárgyi s alanyi mozzanatoktól függ. A *tárgyit* képezik: a megtámadott jognak fontossága és az okozott sérelemnek nagysága. Az *alanyit*: a büntett végbevitelkor nyilvánuló bűnösségnek foka, s annak a közbiztonságra nézve veszélyessége.

E mozzanatok nincsenek mindig egyenes arányban egymáshoz, mert tárgyilag nagy büntett kisebb gonoszságból támadhat, és viszont nagy gonoszságnak kisebb lehet tárgyi, külső eredménye. — A törvényhozó, midőn a büntettek ellen büntetéseket szab, leginkább a *tárgyi* mozzanatokot veszi figyelembe; az alanyit tekintve, azt szinte általában körülírni igyekszik, de annak egyes esetbeni pontos meghatározását a bíróra bizza.

Miután a büntettek már tárgyi mozzanataikat tekintve *különböző* fokozatuak; kell, hogy a büntetések is olyak legyenek.

Legegyszerűbbnek és természetesebbnek látszik, hogy valamint büntett által valami jogunkban sértetünk meg; úgy a bűnös is büntetéképen valami jogától fosztassék meg. Életet életért, testi fájdalmat testi fájdalomért, vagyontóli megfosztást vagyonbani károsításért stb.

Valamint leggyakrabban sértetünk meg büntett által: életünkben, testi épségünkben, vagyonunkban, szabadságunkban, becsületünkben, úgy leggyakoribbak: a halál, testi, vagyon, szabadság és becsület büntetések.

Más például: házassági, társulati, jogokbani korlátozást is lehet büntetés gyanánt használni; de ez csak mellékbüntetésképen szokott történni.

A büntetőtörvényhozás első állapotában eldöntendő egy legfontosabb *kérdés* az: hogy mely büntetések, mily módon, mily mértékben és mily egymáshoz arányban használtassanak? Mert sem a törvényhozó a büntettek ellen a törvényben, sem a bíró egyes büntettek ellen az ítéletben más büntetést és más módon nem mondhat ki, mint az a törvényhozónak további eljárását megelőzőleg megállapított. *Például*: ha ily megelőző megállapodás folytán a *halálbüntetés* mellőztetni határozottat, azt többé sem a törvényhozó a törvényben, sem a bíró az ítéletben nem használhatja.

Az, hogy mely büntetések, mily módon, mily mértékben és mily egymáshoz arányban használtassanak, a *büntetés-rendszert* képezi, mivel fontossága a büntetőtörvénykönyvben, az előbbeniekből kitünik.

A büntetéseknek választásánál *befolyást* gyakorol: a törvényhozó által vezérül elfogadott büntetőjogi *elmélet*; az eddigi törvények és törvényes gyakorlat; a népnek műveltsége, életviszonyai, erkölcsi és jogi érzülete. E mozzanatok szerint a büntetés-rendszer eddig is változott, és azok változtával ezután is változni fog.

A *tudománynak* befolyása a büntetőjogi elméleteknek helyes kifejtésére, a törvények és törvényes gyakorlat tökéletesítésére, a nép műveltségére, erkölcsére és jogi érzületére, úgy a büntetés-rendszerre is tagadhatatlan. S a köztudományosságának haladása a büntetés-rendszerre nézve is a legszebb, legalaposabb reményekre jogosít.

A törvényhozónak tekintetbe kell ugyan venni a *népnek* műveltségét, erkölcsi és jogi érzületét, ha törvényeinek sikert szerezni ohajt; de ne feledje, hogy hivatása: a népnek a haladásban vezére lenni, és szem előtt tartsa *Baconok* e mondatát: loquendum est, ut vulgus; sentiendum est, ut sapientes.

A büntetteknek és az azok ellen kimondandó büntetéseknek *nagyságát* a törvényhozó kimerítőleg meg nem határozhatja; ezt pontosabban az egyes büntettek-nél előforduló tárgyi és alanyi mozzanatok szerint a *bíró* teheti. De méltó aggodalom támad a bíró önké-

nye miatt, ha annak ítéletése a törvényben kellőleg körülírva nincsen. A bőséges *casuistica* és a bírói ítéletés közt a kellő *közepét* eltalálni, a törvényhozói bölcsesség feladata.

A büntetőtörvénykönyvekben a bírói ítéletést *szabályozva* találjuk akként, hogy 1. vagy egy büntetés van *kizárólag*, 2. vagy többféle büntetések vannak valami büntett ellen *vagyilagosan* kimondva; az előbbi esetben a bíró csak az egy büntetést használhatja, az utóbbiban pedig a több büntetés fajok közül belátása szerint választhat; vagy 3. valamely büntetésnek, péld. börtönnek legnagyobb és legkisebb *mértéke* van a törvényben a büntett ellen kimondva, mikor a büntettnek fokozata szerint a bíró határozza meg a maximum és minimum közt a büntetést; vagy 4. a büntetésnek csak *legnagyobb foka* van a törvényben meghatározva, mikor a bíró a büntett csekélyisége szerint a legkisebb büntetésig szállhat le.

Az, hogy a bíróságnak mily ítéletési tér engedtetik, lényeges kapcsolatban van a *kegyelmezési jognak* gyakorlatával; mert, hol a bírói ítéletés korlátolva van, ott a bíró gyakran szigorúbb büntetéseket szabni lesz kénytelen, és e szigorúságot a jogosság és méltányosság követelményei szerint szükség leend a kegyelmezési uton enyhíteni.

Mielőtt a büntetés rendszernek birálatába bocsátkoznám, czélszerűnek tartom, a *porosz* büntetőtörvénykönyvben elfogadott büntetésrendszert előadni; s ezt különösen azért, *mert* a porosz büntetőtörvénykönyv jelesnek van elismerve; min csodátkozni alig fog az, ki tudja, hogy annak elkészítésén 1826-tól 1851-ig majdnem szakadatlanul miniszteri és országgyűlési bizottmányok fáradoztak, s e közben több javaslatot készítettek, melyek (különösen az 1843-i) felett a legjelesb jogtudósok birálatokat irtak, míg végre a büntetőtörvénykönyv 1851. ápril 14-kén megerősítettvén, az az évi július 1-ső napján életbelépett; *mert* a porosz büntetőtörvénykönyv még 1866 előtt több német államban elfogadtatott mint: Hohenzollernben 1852-ben, Anhalt-berenburgban 1852-ben, Waldeckben és Pymontban 1855-ben, Oldenburgban (fontos változásokkal, különösen a halálbüntetés kihagyásával) 1858-ban, Lübeckben 1864-ben; mert végre az egy 1867-ki június 25-én kelt rendelet által a Poroszországgal 1866-ban kapcsolt államokban behozatván, a német birodalomnak legnagyobb részében érvénynyel bir, s egy behozandó német közös büntetőtörvény készítésénél valószínűleg alapul szolgálni fog.

Poroszban az 1851-ki büntetőtörvénykönyv behozatala előtt *háromféle* büntetésrendszer volt érvényben, t. i. a német közös büntetőjogi, a porosz tartományi közös jogi (Preussische allgemeine Landwehr II. R. 20. czime) és a rajnai.

A poroszországi büntetésrendszer nem felelt meg a jelenkor igényeinek, mert a tartományi köztörvény szerint, mi 1794-ben lépett életbe, még a következő *büntetések* voltak elfogadva, mint: 1. a *halálbüntetés*; mi végrehajtott kerékkel alulról vagy felülről, tüzzel, kötéllel, karddal, később bárdal; és szigorított az a bűnösnek tehénböröni hurczolásával a vesztőhelyre; s a holttemnek kiállításával; 2. *szabadság* büntetések, mint: fegyház, büntetömunka, fogság és várbüntetés, ez utóbbi vagy vármunka, mi a szabadság-büntetésnek legszigorubb faja volt, vagy várfogság, a fogságnak legenyhébb faja, az úgy nevezett: custodia honesta. A vármunkát és fegyházat lehetett kiszabni rövid időre vagy életfogytiglan. A szabadság büntetéssel kapcsolt *szigorítások* voltak: megbélyegzés, vesszőzés, testi fenyték, nyilvános kiállítás; 3. testi büntetés önállólag; 4. becsü-

letbüntetések; 5. jószágelkobzás; 6. pénzbírság; 7. hivataltölti elmozdítás vagy felfüggesztés; 8. száműzés.

A *rajnai* tartományokban a francia büntetőtörvénykönyvvel az abban foglalt büntetés rendszer volt érvényben. A halálbüntetés lefejezés által gyakoroltatott, és ha szülegyilkos ellen (Code penal 13-ik czikke¹⁾ mondatott ki, akkor az, a bűnösnek öltözete, kiállítása és jobb kezének levágása által szigoritotott.

Megjegyzést érdemel, hogy Franciaországban az 1832. ápril 28-ki törvény által a büntetés-rendszer *enyhítettett*, a mennyiben az említett kézlevágás, megbélyegzés, kiállítás és jószágelkobzás megszüntetett, s az ideigleni kényszermunka és fegyház közé a *letartóztatás* hozatott be; a *rajnai* tartományok azonban, mint ez időben nem a francia törvényhozás alá tartozók, az enyhítésekben, nem részesültek.

A *közös német* büntetőjogban foglalt büntetések kegyetlenek voltak, de az úgy nevezett: *jogászok joga* (Juristen-Recht) által szelidítettek, a halálbüntetés korlátoztatott, a kegyetlen testi büntetések megszüntettek, és majdnem kizárólag a szabadság-büntetések használtattak.

Az 1851-ki büntetőtörvénykönyvi büntetés-rendszer a porosz és francia büntetőjognak *kiegyeztetéséből* származott; jobban közelít az mégis a francziához, és mindkettőt megelőzi enyhesség és emberség által.

A porosz büntetés-rendszer kapcsolatban van a büntethető tetteknek *hármias* osztályozásával. A büntetések kiszabásánál a francia jogot követve, a törvény előtti *egyenlőségi* elvet fogadta el.

Az előbbi büntetésekből *kihagyta*: 1. a szigorított halálbüntetést, 2. a testi fenytétet, 3. a megbélyegzést, 4. a nyilvános kiállítást, 5. a bírósági megdorgálást, 6. az arczképnek és névnek az akasztófáni kiszégezését, 7. a jószág elkobzást, 8. a helyből kiutasítást, 9. a vár-büntetésnek különböző fajait.

Szinte *ismeretlenek* jelenleg a *rajnai* jog szerint használt: kényszermunka bélyegzéssel, vagy a nélkül, az elszállítás, a pelengér s a polgári halál.

Mint *mellékbüntetések* ujak: a rendőri felügyelet alá helyezés, elvesztése a képességnek vagyonáról rendelkezni, és a javított becsületbüntetési rendszer.

A *halálbüntetés* meg- vagy nemtartásáról a porosz büntetőtörvénykönyv készítésénél is folyt a vita. Az utolsó törvényjavaslatnak *indokolásában* mondatik: hogy a halálbüntetés által lehet csak a legnagyobb büntetteket kiengesztelni, és az állam lételét biztosítani; a népnek *jogtudata* szerint is a legnagyobb büntetteket csak a halálbüntetés által lehet kiengesztelni, s a halálbüntetésnek megszüntetése a jogtudatra rossz hatást gyakorolna.

Az országgyűlés 2-dik kamrája bizottmányának jelentésében ama remény fejeztetik ki, hogy a halálbüntetés korábban vagy később a polgárosodás haladtával *meg fog szűnni*; hogy négy szavazat annak megszüntetését akarta, de a többség megtartása mellett nyilatkozott. Az első kamara bizottmánya pedig amaz *óhajtását* nyilvánította, hogy miután jelenleg még a halálbüntetés szükségesnek látszik, az annak megszüntetéséről kérdés ne élesztessék fel.

A porosz országgyűlés a bizottmányoknak véleményét, s azzal a halálbüntetést is minden további vita nélkül elfogadta.

Poroszthonban a halálbüntetés *lefejezés* által hajtatik végre. (7. §.)

És miután a lefejezés módja a törvényben nincsen meghatározva, az eddigi gyakorlat tovább is megmaradt,

miszerint a halálbüntetés a kölni felebbviteli törvényszéknek területén *nyaktólóval*, az állam többi részeiben pedig *bárddal* hajtatik végre.

A *rajnai* jog szerint (Code penal 27-ik §.) a halálbüntetést *terhes nön* csak a szülés után lehetett végrehajtani; ez, mint magától érthető, a törvénykönyvben ki nem mondatott, mert a *méhmagzat* is a törvény oltalma alatt van, és a halálbüntetésnek végrehajtása *terhes nön*, a törvény és az ítélet czélzatán tulhaladna.

A 8-ik §. szerint a halálbüntetésnek végrehajtása *bekerített téren*, vagy a börtönintézetnek falain belőli helyen, vagy más elzárt téren történjék. — A kivégzésnél jelen legyen legalább hét tagja az első folyamodási bíróságnak, egy hivatalnoka az államügyészségnek, egy törvényszéki irnok, egy felsőbb börtöntisztviselő. — A kivégzésről a helységnek, hol az végrehajtatik, községi előjáró tudósítandó, ki a községnek képviselőiből, vagy a községnek más tiszteletre méltó tagjaiból 12 személyt küldjön ki, hogy a kivégzésnél jelen legyenek. Ezekon kívül az elítélt vallásabeli egy lelkésznek a jelenlét megengedendő. — A védelmezőnek és különös okoknál fogva más személyeknek is a jelenlét megengedtetik. — Az ítélet végrehajtása harangozás által adatik tudtul, mi a kivégzés befejeztéig tart.

A falak közti kivégzésnek behozatala által ama hátrányokat akadályozni volt szándék, melyek a nyilvános kivégzéssel kapcsolók. A titkosság pedig mellőzetett az által, hogy a törvény rendelete szerint a kivégzésnél többeknek kell jelen lenniök. Csak hogy *Mittermaier*¹⁾ helyesen nyilvánítja aggodalmát az iránt, hogy miként lehet kötelességül tenni, hogy olyan is *jelen legyen* a kivégzésnél, ki idegenséggel viseltetik az iránt, vagy kinek egészségére is káros hatásu lehet a kivégzésnél jelenlét, hogy ha a halálbüntetés el van fogadva, jobbnak látszik, ha a nép jelen van a kivégzésnél, mintha arról elferdített, és nagyított hírek jönnek a nép közé.

A 9. §. szerint a kivégzettnek *hullája* rokonainak, azok kivánságára kiadatik, egyszerű, minden akármiféle ünnepélyesség nélküli eltemetés végett. — Ez intézkedés megegyez a *rajnai* tartományban érvényes Code penal 14-ik §-ával.

A halálbüntetéssel Poroszországban a 7. §. szerint a *polgári becsületnek* elvesztését lehet kimondani, ha az egyes esetekben a törvényben kiszabva van, vagy a büntett különösen súlyosító körülmények közt vitetett végbe.

A porosz országgyűlés különös fontosságot helyezett itt abba, hogy a becsület elvesztésének *hatását*, a jogérvényes ítéletnek kihirdetésétől egész a kivégzésig eltagadni nem lehet.

Az iránt, vannak-e *különösen súlyosító* körülmények jelen, miután ezek a törvényben kijelölve nincsenek, minden esetben különös kérdést kell az esküdtbírákhoz intézni.

Az ítéletek — *megerősítési jogát* Poroszthonban tág terjedelemben gyakorolta a király és a jogügyi miniszter. A *miniszternek* megerősítési joga 1849-ben megszüntetett; a király kegyelmezési joga pedig a halálos ítéletekre szorítotott, s akként *szabályoztatott*, hogy halálítélet végre ne hajtassék előbb, mintha tudva van, hogy a király kegyelmezési jogával élni nem akart.

Bessler szerint²⁾ ellenkezést foglal magában az ítéletet, mi a király nevében hozatik, mindaddig nem tekinteni érvényesnek, mig azt a király meg nem erősíti. A kegyelmezési jog oly helyzetbe hozhatja a királyt,

¹⁾ Arch. d. Cr.-Rechts. 1851. foly. 310. l.

²⁾ Kommentar über das Strafgesetzbuch für die preussischen Staaten. Leipzig, 1851. 98. l.

¹⁾ L. A francia büntetőtörvénykönyv. Fordította Németh Antal. Sopronban 1867.

melyben nehéz azt a fenforgó viszonyoknak tárgyilagosa megfontolása szerint gyakorolni.

Mittermaier mondja ¹⁾, hogy a kegyelmezési jogra nézve könnyen támad a vélemény, hogy az önkényt vagy esetleges befolyások szerint gyakoroltatik, ha a nép látja, hogy oly esetben, melyben a kegyelem megtagadtatott, több okok voltak a megkegyelmezésre, mint egy másikban, melyben az megadatott. Hogy kellemetlen helyzetbe jöhet a kegyelmezésre hajlandó király alkotmányos országban, ha azt a miniszter határozottan ellenzi.

A halálbüntetés Poroszországban a következő bűntettek ellen van rendelve; mint: 1. felségárulás, ha az végbevitetett, 61, 62-ik §§.; 2. honárulás súlyosabb esetekben 67, 68, 68-ik §.; 3. a király személye ellen tettlegesség súlyosb esetekben 74-ik §.; 4. gyilkosság 175-ik §.; 5. agyonütés különös esetei 178, 179-ik §§.; 6. közveszélyességű bűntettek, mint gyújtogatás 285-ik §., vizáradás okozás 290-ik §., lőpor vagy más fellobbanó anyag általi épületnek, hajónak vagy más helyiségnek elrombolója 289-ik §.; vasutaknak elrontása 294-ik §.; hajónak elsüllyesztése 302, 303-ik §§.; kutaknak, áruknak mérgezése 304-ik §.; ha ily tettek folytán valaki életét vesztette.

16 évnél fiatalabb ellen halálítéletet kimondani nem lehet. 43-ik §. 1-ső pr.

Az 1858-, 1859- és 1860-iki kimutatások szerint Poroszthonban: gyilkosság miatt halálra ítélt 69, bűntetés közül kivégeztetett 10; agyonütés miatt halálra ítélt 11 közül csak 1; gyújtogatás miatt elítélt 8 közül egy sem. Erre nézve megjegyzi Krowell ²⁾, hogy miután Poroszthonban a megkegyelmezés csak a jogosság és méltányosság okaiból következik be, azt tehetni fel, hogy a megkegyelmezetteknek kivégzése igazolatlan lett volna; hogy miként lehet igazolni azt, miszerint a megkegyelmezettet a halálítélet kimondásától a megkegyelmezésig a halálra ítéltnek kinjait szenvedje; s minthogy gyújtogatás miatt halálra ítélt egy sem végeztetett ki, ez arra mutat, hogy a halálbüntetés gyújtogatás ellen szigorú, s enyhébbel helyettesítendő büntetés.

Megjegyzi még Krowell, hogy a törvényhozó tisztjét sérti, ha egyes bűntettek ellen oly büntetéseket szab, melyek a tapasztalás szerint jogtalan szigorúságuk miatt a kegyelem útján legtöbbször enyhíttetnek.

A kegyelmi folyamatoknak megszorítását úgy lehetne eszközölni, hogy a halálbüntetés nem rendeltetnek a törvényben kizárólag, hanem vagylagosan börtönbüntetéssel; mikor a bíró az enyhítő körülményeknek figyelembe vétele mellett halálbüntetés helyett börtönbüntetést is szabhatna.

A halálbüntetés helyet foglaljon-e a büntetésrendszerben, vagy sem? még mindig vitás kérdés. Öröndetes jelenet azonban, hogy a halálbüntetés szükségtelességéről és czélszerűtlenségéről meggyőződés mind az elméletben, mind a gyakorlatban terjed. Az újabb törvénykönyvekben a halálbüntetés, a magán természetű bűntetteket tekintve, csak a gyilkoságnál van rendelve; több büntetőtörvényben az ki van végkép hagyva, valamint szinte több törvényjavaslatban is, milyen az 1843-ki magyar (s a halálbüntetés mellözése az akkori országgyűlésnek követek tábláján is el lett fogadva); a jónál később, t. i. 1866-ban Zürich kanton, 1867-ben az olasz királyság, és legközelebb a német éjszaki szövetség számára készített javaslat. Legöröndetesb esemény azonban, hogy a halálbüntetés a szász királyságban 1868-ki június 6-án megszüntetett.

És méltán lehet reményleni, hogy a műveltség

haladásával, az erkölcsök szelidülésével a bűntettekre szolgáló okok s alkalmak mellözésével, a büntetésrendszernek javításával, és főképp a czélszerű börtönrendszer behozatalával a halálbüntetés tere szűkebb körre szoríthatni, s az végkép megszüntetni fog.

Dr. CSATSKÓ IMRE.

Jogirodalom.

A természetjog vagy bölcsészeti jogtudomány kézikönyve összehasonlító tekintettel a tételes jog intézkedéseire. Dr. Schilling Frigyes Adolf volt lipcsei egyetemi jogtanár után Dr. Werner Rudolf pécsi jogakad. ny. r. tanár által. I. kötet. A bevezetést, általános részt és magánjogot tartalmazva. (Ára két kötetnek 5 frt.) Pest, kiadja Heckenast Gusztáv 1869.

Miután észjogtani teljes eredeti munkánk magyar nyelven nincsen, külföldi és belföldi művek fordítására szorultunk, és ennél fogva használtuk eddig leginkább Arens, Gros és Virozil tankönyveinek fordításait.

Schilling Frigyes Adolfnak Lipcsében 1859. évben megjelent természetjogi kézikönyve az újabb jogtudományi irodalomban kétségkívül oly helyet foglal el, hogy annak fordítása szakkönyveink szaporítására nézve nyereségnek tekintendő. A szerző, ki irodalmi tevékenységét már több, mint harmincz év óta csaknem kizárólag a római jog feldolgozásának szentelte, itt legelőször a bölcséleti jog tanait adja elő, mint maga mondja, azon indokból, „mert a jogban a bölcséleti elem mivelése nem csak a jogtanulmány teljességéhez ép oly lényegesen tartozik mint a tételes joggal foglalkozás, hanem az ez utóbbinak még megállapítására s sikeres továbbképzésére is nélkülözhetlen, s általában a jogtudományos kezelésére a tulajdonképeni alapot kölcsönző.“

E munkából az észjog történelme kihagyatván, annak kiegészítéseül Pauler Tivadar tanár urnak e téren kitünő művei szolgálhatnak.

Dicséretes említésre méltó, hogy a szerző az észjogot a tételes jogtannal nem folytonos ellenkezésben, hanem az utóbbival lehető legnagyobb öszhangzásban adja elő, és majd mindenütt összehasonlításokkal találkozunk, főleg azért, hogy ezáltal a kettő közt netalán létező eltérés okaira nézve az olvasó figyelme fölkeltesse. De mivel lehetetlen volt e czélra valamennyi tételes jogokat tekintetbe venni, szerző mint kitünő romanista, kiválólag a római jogot, mint az összes tételes jogok legmiveltebbikét, tartotta szem előtt, és így e munkában sok helyen átmeneti hidat látunk a tiszta bölcséleti jogból a tételes jogra.

Hol a szerző ily átmenetet nem talált, ott a tételes jognak eltérő intézkedéseit leginkább czélszerűség érveiből indokolja, mint például az elévülésnél és öröklésnél. Mindakettőt szerző, ellentétben több észjogi íróval, a természetjogból származtathatónak nem véli, de mindamellett e két tételes jogi intézmény fejtegetésébe bocsátkozik. Nevezetesen az elévülésre nézve azt mondja: „hogy ezen intézkedés az által, hogy jogviszonyainkat (főleg a tulajdont és a peres igények elleni védelmet illetőleg) szilárdabbá és biztosabbá teszi, az azok iránti perlekedésnek véget vet“, igen czélszerűnek tekintendő.

Végre még e kézikönyv elnevezésére nézve szerzőnek azon indokolását fel kell említenünk, miért nevezi tanát „természetjog“-nak, midőn újabb időben az „észjog“ vagy „bölcséleti jog“ elnevezések divatosokká lettek? Szerző ugyanis a jognak és jogi rendnek legfőbb és legvégsőbb okát az isteni világrendben keresé, menyiben t. i. ez az emberekre és az emberi életviszonyokra vonatkozik, vagyis az embernek és az emberi

¹⁾ Arch. des Crim.-Rechts. 1851-ki foly. 308. köv. 1.

²⁾ Allgemeine deutsche Strafrechts-Zeitung. 1863. foly. 152. k. 1.